

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра банківської справи

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 6.030508 «Фінанси та кредит»
за спеціалізацією «Банківська справа»
на тему:
«Сучасні підходи до визначення кредитоспроможності корпоративних клієнтів»

Виконав: студент 4 курсу, групи 1
Факультету фінансів та банківської справи

Мороховський М.В.

Керівник: Д.е.н. професор

Л.В. Кузнецова

ОДЕСА - 2019 року

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження, полягає в тому, що оцінка фінансового стану та кредитоспроможності позичальника формується на всебічному і ґрунтовному аналізі усієї інформації, що дає змогу оцінити кредитний ризик клієнта. Особливу увагу слід поділяти цьому питанню тому що основним видом діяльності середньостатистичної банківської установи є кредитування. Саме позичковий дохід генерує найбільшу частку доходу банку. Природно, що будучи найбільш прибутковою, кредитна операція є і найбільш ризикованою серед всіх банківських операцій.

Метою дослідження було вивчення діючої методологічної бази оцінки кредитоспроможності корпоративних клієнтів, яку використовують українські банки, та її вдосконалення. Також, особлива увага приділяється принципам роботи аналітичної служби ПАТ «Банк Восток», яка протягом декількох років розробляла, та продовжує розробляти новітні методи визначення рівня кредитоспроможності. В середньому за 5 років доля кредитів з прострочкою більш 90 днів досягає 2,5 %, що показує якість роботи аналітичної служби банку, яка аналізує кредитоспроможність позичальника. Слід зазначити, що, глядячи на рівень проблемності кредитів у банку, можливо зробити висновок, про якість методів і потребу приділення значної уваги методам аналізу.

Реалізація поставленої мети обумовила необхідність вирішення в роботі таких *завдань*:

- визначити нормативно-правову базу, яка регламентує регулювання процесу визначення рівня кредитоспроможності позичальника;
- визначити нормативно-правову базу, яка регламентує регулювання процесу визначення рівня платоспроможності позичальника;
- дослідити якість аналізу рівня кредитоспроможності позичальників на основі фінансових результатів ПАО Банк Восток.
- Надати рекомендації щодо покращення рівня аналізу кредитоспроможності позичальників.

Об'єктом дослідження є сучасні методики визначення рівня кредитоспроможності корпоративних клієнтів.

Предметом дослідження є особливості різноманітних методик оцінки кредитоспроможності корпоративних клієнтів.

Інформаційною базою дослідження виступають закони України, інші нормативно-правові акти центральних органів влади, зокрема, положення та інструкції НБУ, монографічні дослідження та наукові публікації економістів. Джерела інформації для аналітичних розрахунків обмежуються офіційними даними НБУ та інформацією, котра розміщена на офіційних сайтах зазначених установ.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота бакалавра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (61 найменування) і додатків. Загальний обсяг роботи становить 84 сторінки.

Основний зміст викладено на 77 сторінках. Робота містить 14 таблиці, 5 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «Теоретичні основи оцінки кредитоспроможності клієнтів банку» було досліджено, що у сучасній Україні, НБУ приділяє значну увагу саме визначенню терміну кредитоспроможності, та проводить детальний контроль аналізу рівня кредитоспроможності корпоративних клієнтів банку.

У результаті роботи над першим розділом, найважливішим слід виділити такі пункти:

1. У роботі систематизовано наявні підходи до визначення сутності поняття кредитоспроможність.

2. Визначено кредитоспроможність підприємства як його потенційну спроможність у повному обсязі та наперед визначений термін розрахуватися за всіма борговими зобов'язаннями перед кредитором (кредиторами) грошовими коштами, що генеруються позичальником у результаті господарської діяльності.

3. Фінансові ресурси можуть бути в необхідному обсязі сформовані тільки за умови ефективної роботи підприємства, яка зможе забезпечити одержання прибутку.

4. НБУ визначив ряд основних економічних показників, які банки повинні враховувати під час оцінки фінансового стану позичальників-юридичних осіб: платоспроможність; фінансова стійкість; обсяг реалізації; обороти за рахунками; склад і динаміка дебіторської та кредиторської заборгованості; собівартість продукції; прибутки та збитки; рентабельність активів і продажу; кредитна історія.

5. Положенням №351 Національного банку України «Про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями», затверджений Постановою Правління НБУ 30.06.2016 передбачено окрему модель визначення кредитоспроможності відповідно до розміру та виду економічної діяльності потенційного позичальника.

До переліку коефіцієнтів, які необхідно розрахувати, входять показники, які всебічно характеризують фінансовий стан, зокрема показники ліквідності, фінансової стійкості, ділової активності та рентабельності. Банк здійснює оцінку фінансового стану боржника - юридичної особи шляхом розрахунку інтегрального показника фінансового стану боржника

Положенням також передбачені якісні показники кредитоспроможності, які зазначені як суб'єктивні чинники. До них відносяться: ринкова позиція позичальника та його залежність від циклічних і структурних змін в економіці та галузі; наявність державних замовлень і

державна підтримка позичальника; ефективність управління позичальника; професіоналізм керівництва та його ділова репутація; інша інформація.

Аналіз методик оцінки кредитоспроможності показав, що найбільш оптимальним під час оцінювання рівня кредитоспроможності є використання моделей, побудованих на базі теорії нечіткої логіки.

У другому розділі «Оцінювання кредитоспроможності позичальника банку», дослідженні різні методи які зараз використовують банки України. Також, було проведено дослідження методик які проводяться у Банку Восток, та наведена пропозиція, щодо покращення методик та запропонована нова методика щодо більш детального аналізу позичальника.

Для визначення ступеня кредитоспроможності клієнтів, як зазначалось у першому розділі, використовують різні методи її оцінки.

Так як урахувати специфіку виробничої та фінансової діяльності всіх клієнтів-позичальників практично неможливо, також неможливо створити єдині універсальні та вичерпні методичні вказівки щодо визначення кредитоспроможності. Тому банки використовують різні способи оцінки кредитоспроможності.

У сучасних умовах існують різні системи збору й аналізу відомостей про репутацію та інші елементи кредитоспроможності позичальників.

Всю інформацію, яка використовується при формуванні кредитної заявки умовно можна розділити на дві групи: інформація, яку відображено в бухгалтерській звітності фірми-позичальника; інша інформація (не бухгалтерського характеру).

Основна мета аналізу кредитоспроможності – визначити здатність і готовність позичальника повернути позичку, яку він планує отримати у банку, не порушуючи умов кредитного договору. Банк повинен у кожному випадку визначати для себе ступінь ризику, який він готовий взяти на себе; розмір позички, що може бути надана у даних обставинах; її ціну (процент та комісії).

Аналіз на основі даних бухгалтерського обліку і звітності позичальника може проводитися з використанням наступних основних методів:

- методу фінансових коефіцієнтів (у тому числі Z модель Альтмана, Чессера,);
- аналізу грошових потоків організації;
- аналізу ділового ризику й інші методи.

Із усього різноманіття фінансових коефіцієнтів банк самостійно вибирає їх необхідну кількість, що далі використовує при формуванні кредитного рейтингу позичальника.

Показники, що використовуються для аналізу кредитоспроможності клієнтів банку, умовно можна розділити на 5 груп.

До першої групи відносяться коефіцієнти ліквідності. Мета аналізу цих показників полягає в оцінці балансу на предмет здатності позичальника проводити термінові платежі за рахунок відповідних їм за строком

надходжень.

До другої групи відносяться коефіцієнти оборотності (ділової активності, ефективності). Ці показники дозволяють оцінити ефективність використання підприємством оборотних коштів у цілому і таких їх найважливіших складових як запаси, готова продукція, дебіторська та кредиторська заборгованість.

До третьої групи відносяться коефіцієнти залучення коштів (показники фінансового левериджу). Ці коефіцієнти характеризують ступінь захищеності інтересів інвесторів і кредиторів. До них відносяться коефіцієнти незалежності, фінансової стійкості, залучення, забезпеченості власними оборотними коштами.

До четвертої групи відносяться коефіцієнти прибутковості. Ці показники свідчать про результативність діяльності позичальника. Рентабельність підприємства відображає ступінь його прибутковості.

П'ята група фінансових показників – ринкові коефіцієнти, що характеризують здатність фірми позичальника обслуговувати свій борг і визначають, ту частину прибутку, яка витрачається на виплату процентних і інших фіксованих платежів за користування запозиченим у діяльність позичальника капіталом.

Кожний банк самостійно розробляє кількість показників, шкалу оцінки кожного, класи кредитоспроможності та відповідну їм кількість балів. Надійність клієнтів визначається за найбільшою або найменшою сумою набраних балів залежно від методик.

Оцінка кредитоспроможності вимагає великої технічної роботи, виконання якої неможливе без відповідного персоналу, інформаційного і програмного забезпечення.

Аналіз управління грошовими потоками позичальника є новим напрямком діяльності кредитних ризик-менеджерів вітчизняних банків.

Грошовий потік (Cash Flow) підприємства являє собою сукупність розподілених у часі надходжень і виплат коштів, що генеруються його фінансово-господарською діяльністю

Ефективне управління грошовими потоками забезпечує фінансову рівновагу підприємства в процесі його стратегічного розвитку.

Раціональне формування грошових потоків сприяє підвищенню ритмічності здійснення операційного процесу підприємства.

Ефективне управління грошовими потоками дозволяє зменшити потребу підприємства в позичковому капіталі.

Ефективне управління грошовими потоками забезпечує зниження ризику неплатоспроможності підприємства.

Варто зазначити, що сьогодні відсутня єдина загально банківська методика оцінки кредитоспроможності позичальників. Кожен банк використовує власну методику, беручи до уваги методичні рекомендації НБУ щодо оцінки банками кредитоспроможності та фінансової стабільності позичальника та керуючись певною системою фінансових коефіцієнтів, які банк обирає на власний розсуд.

У другому розділі, дипломної роботи наведено реальний приклад підприємства, яке планує отримати кредит у банку. Розглянуто приклад розробки кредитної пропозиції яку розробляє аналітична служба банку, були зроблені висновки та пропозиції щодо отримання кредиту.

Також, у другому розділі значна увага привертається до методу який я особисто пропоную використовувати у аналізі рівня кредитоспроможності. У сучасних реаліях Українського бізнесу, багато підприємств мають неофіціальні розходи та неофіціальні доходи. Також, інколи, підприємства використовують неофіціальні приватні займи. Деякі підприємства мають другу фінансову звітність, яка формується на основі управлінських даних. Саме цьому запропоновано розглянути питання, приділення більшої уваги саме до управлінської звітності.

У третьому розділі **«НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДІВ ОЦІНКИ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТЮ БАНКІВСЬКИХ ПОЗИЧАЛЬНИКІВ»** проаналізовані, європейські методики визначення рівня кредитоспроможності позичальника.

Кредитоспроможність клієнтів у світовій банківській практиці є одним з основних об'єктів оцінки при визначенні доцільності та форм кредитних відносин.

Найбільш відомі системи оцінки кредитоспроможності клієнта це :

1. *«Правило 5С» (США)*
2. *SAMPARI (деякі європейські банки)*
3. *COPF (Німеччина)*
4. *CAMEL (Світовий банк)*
5. *PARSER (Англія)*

Сучасна економічна наука має велику кількість різноманітних прийомів і методів прогнозування фінансових показників. У західній аналітичній практиці застосовують три основних підходи до прогнозування фінансового стану з позиції можливого банкрутства підприємств:

- розрахунок індексу кредитоспроможності;
- використання системи формалізованих і неформалізованих критеріїв;
- прогнозування показників платоспроможності

У практичній діяльності зарубіжних банків використовується велика кількість моделей оцінки кредитоспроможності та прогнозу ймовірності банкрутства (Z-моделі Альтмана, модель ZETA, модель Таффлера, модель Копана і Гольдера, модель Дж. Аргенті).

Z-моделі (Z-score technique) – моделі оцінки ймовірності банкрутства, отримали широке розповсюдження у США та Великобританії. Основою методики формування Z -моделі є розподілення підприємств на дві групи: підприємства-потенційні банкрути та підприємства, які вважаються стабільно функціонуючими. Один із методів оцінки ймовірності банкрутства був запропонований в 1968 р. відомим американським економістом Едвардом Альтманом.

Модель Альтмана являє собою функцію від показників, що характеризують економічний потенціал підприємств і результати їх роботи за минулому періоді.

Модель ZETA прогнозує банкрутство компаній з точністю до 90% за один рік і з точністю вище 70% за п'ять років до настання банкрутства. За наслідками тестування модель ZETA показала більшу точність, ніж Z-модель, особливо для довгострокового прогнозування.

При розрахунку моделі ZETA запропоновано використовувати сім показників:

X_1 – рентабельність активів: співвідношення прибутку до сплати відсотків та податків (earnings before interest and taxes - EBIT) до сукупних активів;

X_2 – стабільність прибутку, що оцінюється за останні 5-10 років;

X_3 – показник процентного покриття (interest coverage): відношення прибутку до сплати процентів та податків (EBIT) до загальної суми процентних платежів;

X_4 – сукупна прибутковість: відношення нерозподіленого прибутку до суми активів. Цей показник враховує такі фактори як термін діяльності компанії, дивідендну політику та загальний рівень доходності за час існування;

X_5 – коефіцієнт поточної ліквідності: відношення оборотного капіталу до короткострокової кредиторської заборгованості компанії;

X_6 – відношення ринкової капіталізації до балансової вартості капіталу, при цьому капіталізація оцінюється в середньому за останні п'ять років;

X_7 – розмір компанії, що оцінюється як логарифм сукупних активів компанії.

У окремих країнах також застосовується показник діагностики платоспроможності **Копана і Гольдера**, який показує ймовірність затримки платежів реципієнтом:

Метод А-рахунку Дж. Аргенті- В основу цього методу покладено не тільки аналіз поточних фінансових коефіцієнтів підприємства, але й розглянуті інші фактори. Аргенті з'ясував, що більшість збанкрутілих фірм проходять через три чітких стадії: недоліки, помилки та симптоми. Для кожного фактора окремої стадії встановлюється певна кількість балів, а потім розраховується агрегований показник – А-рахунок.

У сучасній економічній системі рейтинги стали важливим інформаційним засобом, інструментом встановлення та підтримки ділового спілкування.

Особливого значення використання рейтингів набуває при визначенні кредитоспроможності позичальників та формуванні більш ефективних стратегій кредитного ризик-менеджменту банків.

Рейтинг – основне поняття порівняльного аналізу. Англійський термін «рейтинг» (rating) означає «оцінку», «віднесення до того чи іншого класу».

Кредитний рейтинг (credit rating) є інтегральною оцінкою фінансової стійкості і платоспроможності країни, позичальника або окремого

кредитного продукту

У теорії кредитного менеджменту необхідно розглядати рейтинг позичальника та рейтинг позички.

Рейтинг позичальника ґрунтується на його кредитоспроможності.

Рейтинг позички враховує додаткові особливості конкретної кредитної угоди, такі як: достатність та ліквідність застави, строк позички, наявність гарантій, поручительств та ін. Кредитний рейтинг позичальника є більш загальним поняттям порівняно з рейтингом позички.

Отже ми маємо можливість побачити, що у європейській практиці є багато корисних моделей, які можливо використовувати у Українській практиці.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі на здобуття освітнього ступеня бакалавра наведено теоретичне узагальнення і вирішення завдань, які полягають у визначенні теоретико-методичних засад та розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення регулювання інфляційного впливу на кредитні операції банків України.

За результатами виконаної кваліфікаційної роботи зроблено такі висновки:

1. Після вивчення сутності категорії «кредитоспроможність», було розглянуто основні підходи до її оцінки.

2. Визначено нормативно-правову базу.

3. У дослідженні були розглянуті різноманітні точки зору вітчизняних економістів щодо сутності категорії «кредитоспроможність». Проте жодна з них не виявилася повноцінною, тому на їх основі було запропоновано визначення кредитоспроможності як комплексної характеристики клієнта, яка визначається фінансовими показниками достатності власних коштів, майбутніх грошових потоків і загальної ефективності діяльності організації, а також нефінансовими показниками репутації і добросовісності клієнта, яка визначає прогноз можливості і бажання клієнта розраховатися за своїми кредитними зобов'язаннями.

4. Українські банки не мають однієї загальноприйнятої методики оцінки кредитоспроможності, переважно через особливості власної культури кредитування та практики оцінки кредитоспроможності, яка склалася у кожного з них.

5. Відмінності у методології оцінки кредитоспроможності корпоративних клієнтів, використовуваних різними банками, не є радикальними.

Скорочення обсягів проблемної заборгованості дасть змогу «оздоровити» банки, сконцентрувати кредитні потужності на фінансово-вигідних напрямках їх використання з максимальним економічним ефектом, тому необхідно:

- підвищити ефективність системи виявлення потенційно проблемних (неефективних) суб'єктів ринку через розробку та впровадження уніфікованої методики оцінки кредитоспроможності позичальників;
- впровадити практику акумуляції непрофільних активів у спеціалізованих фондах управління (наприклад, у Всеукраїнській Агенції по роботі із проблемними кредитами) та забезпечити законодавчий супровід продажу кредитної заборгованості;
- забезпечити активізацію інструментів нормалізації платіжної дисципліни боржників за проблемними активами у банківській практиці.